

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри музики

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Боднарук Ірини Миколаївни

на дисертаційне дослідження Полянка Миколи Олеговича

«Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній Україні
(друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження. Об'єктивною потребою сучасної української науки є необхідність системного переосмислення історико-педагогічного досвіду минулого, зокрема у сфері мистецької освіти. Дисертаційне дослідження Полянка Миколи Олеговича розкриває достатньо актуальну наукову тему, адже музично-інструментальна освіта є важливою складовою національної системи мистецької освіти. Водночас, період другої половини XIX – першої третини XX століття для Західної України став етапом фундаментальних зрушень, коли в складних геополітичних умовах відбувалося закладання підвалин цієї системи.

Актуальність представленого дослідження зумовлюється також тим, що автор дисертації справедливо розглядає музично-інструментальну освіту Західної України означеного періоду комплексно, як інтегративне явище, що об'єднує освітні, культурні та соціальні процеси. Особливу значущість робота набуває в контексті використання історико-педагогічного досвіду для модернізації сучасної мистецької освіти, яка перебуває у стані трансформації та інтеграції до європейського простору.

Дисертаційне дослідження на таку тематику доводить історичну приналежність західноукраїнського регіону до загальноєвропейського культурного контексту, підсилює позиції України на міжнародній арені як держави із глибокими європейськими музично-освітніми традиціями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти та професійної підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів», затвердженого рішенням Вченої ради факультету педагогіки, психології та соціальної роботи на термін 01.01.2021-31.12.2025 рр. протоколом №8 від 24.02.2021 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, є досить обґрунтованими. Виконане дослідження базується на широкому аналізі наукових праць українських і зарубіжних авторів, матеріалів періодичних видань, архівних документів, на

комплексному застосуванні теоретичних, історико-педагогічних та емпіричних методів наукового дослідження.

Анотація дисертації укладена відповідно до існуючих вимог. Вона відповідає змісту та структурі роботи, дає чітке уявлення про хід проведеного наукового дослідження та його результати.

У вступі переконливо обґрунтована актуальність обраної теми, висвітлена ступінь її наукової розробленості, коректно визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено хронологічні межі дослідження та його методологічні засади, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації автора і структуру дисертації.

Варто особливо наголосити на тому, що у рецензованому науковому дослідженні було зроблено вперше, а саме: розроблено авторську періодизацію становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні з урахуванням відомих наукових підходів та специфіки інституційних, змістових і соціокультурних трансформацій досліджуваного періоду; цілісно реконструйовано процес становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX – першій третині XX століття в єдності культурно-історичних передумов, інституційного оформлення та педагогічного змісту; виявлено й обґрунтовано специфіку інституціоналізації музично-інструментальної освіти через діяльність музичних товариств як базових осередків формування мережі освітніх закладів, професійного середовища та педагогічної традиції; доведено визначальну роль міжкультурної взаємодії та європейських освітніх впливів у формуванні змісту, форм і методів музично-інструментальної підготовки в регіоні.

У першому розділі «Теоретичні та історико-педагогічні засади дослідження становлення і розвитку музично-інструментальної освіти» здійснено ґрунтовний аналіз сутності музично-інструментальної освіти та проаналізовано підходи різних науковців до її історико-педагогічного осмислення. Музично-інструментальна освіта справедливо трактується як багатовимірна система знань, складна культурно-освітня платформа, що у своєму розвитку зумовлена та визначається сукупністю історичних, соціальних, культурних, філософських та освітньо-мистецьких чинників. Велику увагу у цьому розділі приділено аналізу витоків музично-педагогічної традиції в європейському культурно-мистецькому контексті. Запропоновано досить логічний авторський варіант періодизації становлення і розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні.

У другому розділі «Формування системи музично-інструментальної освіти в Західній Україні у другій половині XIX століття» детально розкрито процес інституціоналізації музично-інструментальної освіти на теренах Західної України другої половини XIX століття. Зокрема, проаналізована діяльність різних музичних товариств і спеціалізованих навчальних закладів, які стали підґрунтям формування професійної музично-інструментальної освіти в цей історичний період. Здійснено ґрунтовний аналіз освітньо-

професійних програм і музично-навчального репертуару в музично-інструментальній освіті, а також висвітлена діяльність відомих європейських та українських педагогів і виконавців, які відіграли важливу роль у розвитку музично-інструментальної освіти.

У третьому розділі «Регіонально-культурні аспекти розвитку музично-інструментальної освіти в Західній Україні у першій третині ХХ століття» досліджено процеси становлення та розвитку професійної музично-інструментальної освіти в різних регіонах Західної України: Галичині, Буковині, Волині, Закарпатті та Поліссі. З'ясовано, що розвиток музично-інструментальної освіти Західної України в міжвоєнний період відбувався в умовах складних соціально-політичних трансформацій, які суттєво впливали на організацію освітнього процесу, функціонування мистецьких музичних інституцій та зміст музично-освітньої діяльності. Проте, активна діяльність різних музичних товариств, концертних об'єднань, аматорських і професійних колективів сприяла формуванню сталого попиту на музично-інструментальну освіту, зростанню виконавського рівня та підвищенню вимог до професійної підготовки майбутніх музикантів. У цьому контексті музично-інструментальна освіта виступала важливим чинником формування та розвитку культурно-мистецького середовища регіону.

Встановлено, що важливим чинником формування і розвитку системи музично-інструментальної освіти Західної України у першій третині ХХ століття була міжкультурна комунікація, під час якої відбувалася активна співпраця з європейськими музичними та мистецькими центрами з метою обміну передовим педагогічним досвідом та оновлення виконавського репертуару. Надзвичайно цінним є те, що в третьому розділі роботи обґрунтовано шляхи екстраполяції ідей та історико-педагогічного досвіду музично-інструментальної освіти в сучасну національну модель музичної освіти.

Висновки до кожного з розділів відображають найбільш суттєві результати проведеного дослідження і створюють надійне підґрунтя для формулювання загальних висновків роботи. Загальні висновки цілком обґрунтовані, відповідають меті та завданням дослідження, узагальнюють отримані результати та підтверджують досягнення поставленої мети.

Дисертаційне дослідження завершується розгорнутими додатками, які органічно доповнюють матеріал різних розділів роботи (зображення видатних митців, які сприяли розвитку музично-інструментальної освіти на західноукраїнських теренах; список громадських товариств, що сприяли розвитку музичної освіти на західноукраїнських землях у першій половині ХХ ст.; список навчальних закладів Західної України, в яких здійснювалася професійна підготовка майбутніх фахівців з музичного мистецтва на початку ХХ ст.; методичні матеріали «Музичні історії» для закладів початкової музичної освіти; силабус навчальної дисципліни «Українська музично-інструментальна педагогіка»; методичні рекомендації щодо використання результатів дослідження у освітньому процесі та ін.).

Достовірність результатів, повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих працях здобувача. Наукові положення, результати та висновки, сформульовані в дисертації, є цілком обґрунтованими та достовірними. Вони повною мірою відображені у 12-ти наукових працях здобувача, серед яких: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 5 праць – у матеріалах міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, 1 – у виданні, що додатково висвітлює результати дослідження. Наявність достатньої кількості публікацій та широка апробація матеріалів дослідження переконливо підтверджують об'єктивність отриманих наукових результатів. Кількість, обсяг і якість друкованих праць дають здобувачу повне право на публічний захист дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація має логічну для таких робіт структуру: анотацію, зміст, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (183 позиції), додатки. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки, з яких 180 сторінок – основна частина роботи, 17 сторінок – список використаних джерел, 78 сторінок – додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено послідовно та грамотно.

Дотримання вимог академічної доброчесності. В дисертаційному дослідженні Полянка М. О. вимоги академічної доброчесності забезпечено в повному обсязі. Автор дотримувався наукової об'єктивності та керувався принципами професійної етики. Всі використані в роботі наукові джерела були процитовані відповідно до встановлених стандартів і оформлені належним чином за допомогою відповідних бібліографічних посилань. Текст дисертації не містить ознак плагіату чи інших порушень наукової етики, що офіційно підтверджено результатами перевірки за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення.

Теоретичне та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання.

Теоретичне значення рецензованого дослідження полягає в поглибленні наукових уявлень про музично-інструментальну освіту як цілісне культурне явище, розвиток якого залежить від взаємодії інституційних, змістових і педагогічних чинників. Це дозволяє в подальшому розглядати музично-інструментальну підготовку не тільки як професійну митецьку галузь, але й як важливу складову багатьох культуротворчих процесів. Результати дослідження є вагомим теоретичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі історії мистецької освіти та у напрямку розвитку національних освітніх систем у європейському контексті.

Особливо цінним є практичне значення отриманих результатів, адже автором обґрунтовано можливості використання матеріалів дослідження для вдосконалення змісту та методичного забезпечення професійної підготовки фахівців музичного мистецтва. Зокрема, запропоновано внести до освітніх програм фахової передвищої та вищої музичної освіти освітню компоненту «Українська музично-інструментальна педагогіка», розроблено силабус та робочу програму цієї освітньої компоненти.

Заслуговує схвалення те, що матеріали дисертації впроваджено в освітній процес підготовки бакалаврів за спеціальностями «Музичне мистецтво» та «Середня освіта (Музичне мистецтво)» у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Окремі положення дослідження використовуються в освітньому процесі Чернівецького обласного фахового коледжу мистецтв у змісті таких дисциплін, як «Спеціальний клас», «Методика навчання гри на інструменті», «Українська музична література», «Оркестровий клас», «Педагогічна практика». Також на основі матеріалів дисертації підготовлено методичну розробку «Музичні історії» для закладів початкової музичної освіти.

Результати дисертаційного дослідження можуть широко використовуватися при розробленні освітніх програм, навчально-методичного забезпечення у закладах початкової мистецької освіти, фахової передвищої та вищої музичної освіти, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних мистецьких закладів.

Зауваження та дискусійні питання дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Полянка Миколи Олеговича, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та пропозиції дискусійного характеру:

1. На нашу думку, у вступі роботи варто було розширити перелік методів, які використовувалися під час впровадження результатів дисертаційного дослідження у процес підготовки здобувачів фахової передвищої та вищої освіти.

2. У пункті 3.3. на стор. 186-187 занадто стисло подано опис практичної роботи щодо розробки автором дисертації методичних матеріалів «Музичні історії». Підкреслюється, що створена методична розробка може бути рекомендована до впровадження в освітній процес закладів початкової музичної освіти як складова «Української музики» та передбачатиме короткий опис діяльності українських музичних товариств, музичних шкіл та формування консерваторій, а також особливостей становлення видатних постатей української музичної історії. В Додатку Р наводиться фрагмент цієї розробки – план-конспект уроку на тему «Історія розвитку музичної освіти Західної України». Проте, ні в тексті роботи, ні у додатках не зазначається загальна тематика занять для учнів, незрозумілим є, для якої вікової групи передбачений цей матеріал. Також маємо зазначити, що зараз у вітчизняних мистецьких школах немає освітньої компоненти «Українська музика», а є «Бесіди про мистецтво» – елементарний підрівень та «Музична література» – середній (базовий) підрівень початкової мистецької освіти.

3. На наш погляд, у Додатках А1 та А2 недоречним було дублювати список опублікованих праць за темою дисертації та відомості про апробацію результатів, оскільки ці дані є в анотації до роботи (стор. 13-16).

Однак, зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не зменшують наукової цінності рецензованої дисертаційної роботи, яка виконана на високому науковому рівні.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему «Становлення і розвиток музично-інструментальної освіти в Західній Україні (друга половина XIX ст. – перша третина XX ст.)» є змістовним, завершеним і самостійним дослідженням, яке характеризується актуальністю, науковою новизною, повнотою викладення отриманих результатів у наукових публікаціях автора, має теоретичну та практичну значущість. Робота відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) та вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.). Автор дисертаційної роботи – Полянко Микола Олегович, заслуговує на присудження наукового ступеню доктора філософії у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музики
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Ірина БОДНАРУК

